

TESTVÉRISÉG

KÉZIRAT SZABADKÖMŰVESEK SZÁMÁRA

Dr. Mezey Sándor

1866—1933

Az Unio □ ö.: k.: k.: tv.:t, tb.: fõm.:t-ét és a „Testvériség” kiváló szerkesztõjét V. J. szónok tv.: a páholy 1933. szept. 20-i munkáján a következõ beszédben parentálta el:

A hála és a szeretet kegyeletes ragaszkodásával emlékezünk meg Dr. Mezey Sándorról, errõl a derék férfiuról, testvéri láncunk egyik legkiválóbb tagjáról, eszményeink hûséges mukásáról. Lelkünk elé idézni próbáljuk azt a lelki arcképet, amely mélyen a szívünkbe vésõdött s nekünk, akik ismertük és becsülni tanultuk õt feledhetetlenül a lelkünkben is marad. Hadd próbáljam néhány halvány vonással megrajzolni Dr. Mezey Sándor lelki arcképét.

Nem könnyû dolog lelki arcképet rajzolni egy olyan férfiuról, aki alapjában nem volt közlékeny természetû ember, aki a munkásságát irányító belsõ lelki kéréseket szíve titkos kamarájában, ebben a legbensõbb templomban ápolta, aki nem tartozott azok közé, akik hangos bizonyágtételekkel szeretik hirdetni nagy eszményeknek jelszavait, de bensõ életükben nem követik a hangoztatott nagy elveket, Mezey Sándor a cselekvésnek, a folytonosan tevékenykedõ munkás életnek és nem a tétlen szamlélõdésnek, a világtól elzárkozó elmélkedésnek embere volt. Attól az idõtõl kezdve, hogy 1884-ben a kolozsvári református kollégiumban érettségét tett élete szakadatlan munkában telt el. Kolozsvári majd bécsi egyetemi tanulmányai után az orvosi diplomát a kolozsvári egyetemen szerezte meg 1890-ben és azután Bécsben, Halléban, Berlinben folytatott tanulmányai után, mint kiváló szemész orvos kezdte meg hivatásszerû orvosi tevékenységét. Így lett 1892-ben asszistens a kolozsvári egyetemen és Dr. Szilágyi Etele professor halála után a tanszék betöltéséig így mûködött, ugyanitt mint docens és az egyetemi szemklinika igazgatója. Nemes emberbaráti indulatának hû bizonyága az, hogy két évtizeden át volt fáradhatatlan munkásságu fõorvossa a kolozsvári vakok intézetének és 33-évig mûködött a betegsegélyzõ pénztárnál, mint szemész majd a háboru alatt mint kórházparancsnok négy éven át vezette a kolozsvári Tanítók házában berendezett kórházat, s végül a háboru után a zsidó kórház ambuláciájának volt vezetõ orvosa.

E külsõ életrajzi adatok minden beszédnél élesebben mutatják, hogy mennyire tevékeny munkásságu élet volt a Dr. Mezey Sándor élete. A külsõ kereket azonban csak az tudja az élet valóságában látni és maga elé idézni, aki

személyesen ismerte Dr. Mezey Sándort, Maga volt a megtestesült tevékenység, gyöngédség és figyelem. Szemeiből jóság sugárzott, egész arcán átragyogott a nemes intelligenciának fénye. Beszédében az igaz embernek okosságától áthatott bölcs jóindulata nyilatkozott meg. Csendesen, szerényen, alázatosan járt az emberek között, de az emberek önkénytelenül is észrevették, hogy ez a szerény, csendes, komoly ember a tisztességnek láthatatlan, de mégis észrevehető palástjával jár az emberszeretet nemes missziójának következtében az emberek között. Ez volt magyarázata annak, hogy Kolozsvár város társadalmában is, de azon túl is, mint a legnemesebb emberi eszményeknek előharcosa volt ismeretes és erkölcsi személyiségének nemes befolyása sokszor inspirálta társaságunkban is és azonkívül is a legnemesebb emberbaráti akciókat és évtizedek hü munkája által a jók közül is a legjobbaknak tiszteletét bizalmát és elismerését így érdemelte ki.

Ha azonban keresünk a Mezey Sándor nemes munkásságban és áldásos szolgálatokban elöklött életének lelki motívumait mégis megtaláljuk azokat abban a pár írásos emlékekben, amelyben az érett férfiú komoly vallomásával a halála előtti esztendőben a „Testvériség”-ben lelkét betöltő meggyőződéséről, hitéről és reménységéről beszámolt. Látszólag igénytelen kis cikkek ezek az írásos dokumentumok, de azok akik ismerték a Dr. Mezey Sándor jellemét, tudják, hogy ő, aki soha egy meggondolatlan, felületet szót ki nem mondott és annál kevésbé irt le, tudják, hogy azok a nyilatkozatok, amelyekben rövid kis cikkekben a lelkét betöltő meggyőződéséről nyilatkozik, olyan komoly vallomások, amelyekre munkás életének nagy bizonyágtétele adja meg a hitelesség legkomolyabb igazolását. 1932 januárjában e nehéz esztendő küszöbén így ír: „És mégis lenni kell orvosszernak a világ bajai számára. Mégis csak enyhíteni kell azt a sok bánatot, fájdalmat, szenvedést. Van gyógyszer, csak össze kell fogni a jobbaknak, csak le kell mondani a világot ma uraló önzésről. Csak az emberek erős szolidaritása mentheti meg ezt a veszendő világot. Ezt a szolidaritást megteremteni az egész világon szkesvek hivatása. Kevesen vagyunk, csak egy maroknyi, a világ bajaitól egyformán elgyőftört ember, mégis mindegyikünknek száz helyett kell törnie magát és bele ordítani a világba: Emberek fogjatok kezet egymással, emberek szeressétek egymást, mert szeretet, összefogás nélkül vége a világnak.” Gondoljuk magunk elé ugy Mezey Sándot: ahogy ezeket a lüktető szenvedélyektől izzó sorokat papírra vetette. Talán egy homályos decemberi téli estén, ez a csendes, fáradt öreg ember ott ül íróasztala előtt, szíve érzi mind azt a sötét nyomoruságot, amely a háboru gyötrelmeitől megkínzott szenvedő ember milliók szívét tépdesi. Éles szeme látja a halál szakadékait, amely felé rohan a világ és a fájdalomtól égő szíve olyan erős hangot szeretne adni, hogy az egész világ meghallja a segítségért esengő szenvedők jajszavának és így írja le: Mindegyiknek száz helyett törnie magát és bele ordítani a világba: Emberek fogjatok kezet egymással.” E néhány szeretettől égő szónak világosságában láljuk meg, hogy mi lakozott a Dr. Mezey Sándor szívében. Eszembe jut a Krisztusi szeretet apostola, Pál aki gyenge, törékeny testü ember volt, de aki szintén beszélt egyszer arról, hogy mint csontjaiba rekesztett tűz kényszerítette a Krisztus szerelme. Ebből a tűzből égett valami a Mezey Sándor szívében, ez irányította csendes munkájában, ez vetett lángot ebben a jai kiáltásában. De mint minden igazi ember szeretetben, úgy az ő szeretetében is benne volt a hit is, a jobb jövőbe vetett reménység is. Ezért látta és figyelte szerteszt a világon az emberiség jobb jövőjéért küzdő törekvések magvetését és hit a tavaszban, amely szárbaszökkeneti és a nyárban, amely aratással érleli a magvető munkáját. A békeszervezetekről írott ugyancsak 1932-ben megjelent tanulmányá-

nak végén ezt írja: „Az bizonyos, hogy a háborus erőkkel szemben, melyek imperiálizmusukat fenn igyekeznek tartani, a háboru ellen küzdők serege kicsiny és gyöngé. De azért ez a kis csoport az, mely végül győzni fog, mert sokkal nagyobb erő lelkesíti: az igazság és a tiszta ész. És hogy a béke és szeretet eme vallása, melyet egyedül az igazság tanított, nemcsak kigondolt elmélet, nemcsak utópia, mutatja az, hogy ma már nemcsak hívői vannak, hanem mártirjai is.“ Íme pár egyszerű sorban hogyan szól hozzánk az erőshíű és hála által reménykedő ember, mely túl felhőn, gyászon látja a szeretetben megújuló világ hajnalhasadását.

Mezey Sándor bucsuzás nélkül távozott el ebből a világból. Életének utolsó heteiben már nem tudott beszélni. De az idézett sorok joggal hangozhatnak úgy vissza a lelkünkben, mint amelyek egy jó embernek utolsó szavai barátaihoz. Őrizzétek meg a hitet eszményeink diadalában és a szeretetet, mely egyedül képes utat törni a jelenlegi élet fájdalmas szakadékni között ehhez a világhoz. Mi így zárjuk szívünkbe a Mezey Sándor utolsó írásait, megható bizonyágtételeit. Hirdetjük, hogy Mezey Sándor a királyi művészetnek nemes hőse volt.

A fascizmus

Az Unio □ 1933. május 31.-i munkáján felolvasta Dr. J. E. tv..

1887 március 8-án a szentpétervári járókelők a kora reggeli órákban egy zárt kocsi láttak a Néva partján tovarobogni többszáz lovastól körülvéve. A kocsi Szentpétervár legrégebbi erődje felé tartott; oda ahová a legveszedelmesebb öszszezsküvöket zárták és ahonnan vagy Szibériába, vagy és ez még valószínűbb a várudvarán levő akasztófákra lehetett eljutni. A kíváncsi szentpéterváriak tudták, hogy az az öt fiatalember, akit most kivégeznek a cár ellen próbált merényletet elkövetni, de a tervüket az utolsó percben felfedezték árulás folytán és néhány nap múlva már az öt lehullott koponya egyelőre elhallgattatott minden lázadást Oroszországban. A kivégzés után nemsokára III. Sándor cárnak vizsgálat vezetője Chebecow tábornok azt jelentette, hogy Alexander Ujlyanovval és társaival együtt az utolsó terrorista organizáció vezetői tüntek el az élők sorából és remélik, hogy rövidesen Oroszország lesz az egyetlen ország egész Európában, ahol többé nem lesz baj a szociálizmussal és a forradalommal.

Vajjon ki sejtette akkor, hogy néhány évtized múlva ennek a 19 éves porbahullott lázadónak testvére Iljics Ujjanov, vagy mint mindenki ismeri Lenin szakítja szét a szociálizmus addig egységes falanxterét és Chebekow szavait megcáfolva egy 160 millió országot gyűr hatalma alá és ebben a hatalmas országban próbálja meg a szociálizmus utopiának hitt elveit a valóságba átültetni.

És amikor 1887 tavaszán ez az ismeretlen forradalmár ifjú lélekkel, de erős akaráttal megölt testvére nyomdokán és példáját követve indult el utjára, ugyanakkor Olaszországban már gyermekkorát élte a szociálizmus másik nagy halálos ellenfele a lázadó olasz kömüves fia Benito Mussolini.

Mindketten a szegénység iskoláját járták és mint minden századvégi rajongó és lázadó, ők is a marxisták lelkes táborához csatlakoztak. A kapitalizmus virágkorát élte, Amerika beláthatatlan fejlődés útján haladt, Európának pedig majd minden államában az iparosodás rohamléptekkel tört előre, de a kapitalista termelés gyors növekedése ugyanolyan arányban termelte ki a nyomorúságot is. Ebben a nyomorban az orosz és az olasz munkás volt Európa legkihasználta-

legkiszákmányoltabb páriája. „Hus ugyszólván sohasem került asztalukra, — írja visszaemlékezéseiben Mussolini, csak szenvedélyes harcok voltak és reménységek“ a dolce far niente hazájában nem a lustaság, hanem a nyomor bénította meg az emberek munkakedvét és ha a kivándorlás nem nyújtott volna a főmegek számára menekülési utat, akkor a századvégi Olaszország bizonyára véres forradalmak színhelye lett volna. Hogy ez a környezet milyen döntő hatással volt Mussolinire, azt ő maga ismeri el legjobban: „Apám szocialista üzelmek miatt fogságba került és amikor meghalt, ezer és ezer elvtárs kísérte koporsóját, mindez erős ösztönzést adott nekem. Ha más apám lett volna, úgy én is másképp fejlődtem volna.“

Lenin és Mussolini ez a két ismeretlen századvégi forradalmár fejezi ki legpregnansabban az eljövendő Európa kettős arcát. Akkor senki sem tudta, de ma már világosan áll mindenki előtt, hogy e két egyéniségben szimbolizálódik a mai és az eljövendő Európa sorsa. Ki volt Mussolini? Mussolini Romagnában született 1883. jun. 29-én. Apja kovács volt, de nagy forradalmár, ki gyermekét is azért keresztelte Benitonak, hogy Benito Juarez mexikói forradalmár emlékét tisztelje meg ez által. Rossz gyermek volt. Élénk temperamentuma nem tudott megbékülni az iskola fegyelmezett rendjével, papjai, tanítói ijedelemmel nézték fejlődését. A misékről megszökött és a kicsapást csak úgy tudta elkerülni, hogy anyja keserves sirásával meghatotta tanárait. Egyszer a rektor azt mondta neki: „A lelked Mussolini olyan fekete, mint a pokol.“ Erre a korszakra visszaemlékezve írja a későbbi olasz diktátor: „Ugyan ki tanusított irántam gyengédséget az életben? Senki. Szegény volt az én házam, szegény és keserű az életem. Hol tanultam volna gyöngédséget? Talán az iskolában, a konviktusban, vagy az életben? Sehol.“ Apja egyszerű mesterember volt, szegény és porbasujtott, de rajongó, mint minden olasz, aki hitt a forradalom gyors elkövetkezésében és attól a nyomor azonnali megszűnését remélte. Ebben a környezetben Mussolini csak forradalmár lehetett. És méltán találunk rá egyik életrajzírójának szavai: forradalmár volt szive gyökeréig, ellensége mindennek, ami régi: proletár, koldus, vagyontalan. „Már kora ifjúságában Sorellt, Machiavellit és Nietzsche-t tanulmányozta. E három nagy gondolkodó tanításai vérévé váltak és általa jelentős, szinte döntő elemeivé az egész fascista ideológiának.

Az ifjúság nyomorgása és forrongásai elűzték hazájából. Genfbe, a forradalmárok központjába ment, abba a városba, ahol a világ összes forradalmárai előszeretettel adtak egymásnak találkát és amelynek csendes falai mögött készítették elő a régi világ rombadöntését. Itt élt a későbbi orosz forradalom két nagy vezére: Lenin és Troczkij is. Nyugtalan vére hamar bajba sodorta, sztrájkot szervezett, kiutasították. Franciaországba ment, de Marsaillesből ismét ugyanezért a bűnért kiutasították. Zürichbe ment vissza. Itt egy orosz nővel kerül szoros összeköttetésbe és általa megismeri Lenin és Troczkij tanításait is. De ismét sztrájkot szervez és ezúttal véglegesen kidobják Svájcból, mint veszedelmes és javithatatlan forradalmárt. Olaszországban Forliban kezdi meg igazi értelemben vett szocialista pályafutását. Lapot szerkeszt La lotta di Classe, osztályharc címen. Éles, kíméletlen lázító hangjára nemcsak a hatóságok, de a távoli szoc. pártvezetők is hamar felfigyeltek. Ekkor írja: „lehetetlenség eszmékről és idealokról beszélni annak, aki éhes. Politika, művészet, irodalom, tudomány, erkölcs, mind üres frázis egy éhes ember szemében. Először kenyeret és azután az Abc-ét.“ „Csak a jóllakott ember tud gondolkozni.“ Kezdő sikerei hamar elkapatják. Támadni kezdi a vezetőséget. Megalkuvással, gyávasággal vádol mindenkit. Az 1910-i soc. pártkongresszuson a legszélsőségesebb álláspontot képviseli. Sorell és Machiavelli tanítványa itt

már teljes fegyverzetében mutatkozik be. Kiméletlen harcot hirdet a parlamentáris mus ellen. A forradalom azonnali megszervezését tüzi ki a párt legközvetlenebb céljául. De leszavazzák. Egyik olasz lap tudós csizmadiának nevezi, a másik pedig kalabriai brigantinak. Ő maga azonban nem riad vissza a támadásoktól, a szoc. pártot hullának nevezi. Visszavonul Forliba és minden második szava osztályharc, forradalom és vér. 1911-ben lázítás miatt főrényszék elé kerül, a vádpontok között a legsúlyosabb az államhatalommal való szembeállás, a fegyverbeszólítottak erőszakos visszatartására való kísérlet, a gyárak és ipartelepek működésének erőszakos megakadályozása; sztrájkra való felbujtás stb.

Börtönbe vetik. Mégcsak 27 éves és máris nagy forradalmi multra tekinthet vissza. A börtönből kikerülve célja a szoc. pártot minél harciasabbá tenni és ezért megtisztítja mindazoktól az elemektől, akiket a haladó gondolkodás híveinek tart. Az ankonai kongresszuson az ő javaslatára kizárták a pártból a szabadkőműveseket is. Már-már úgy látszik, hogy a párt kezd szélsőséges elvei után haladni. Cikerei és agitációja nyomán néhány helyen zendülés tör ki, de a csendőrsortűz mindent elnyom. Majd az Avanti főszerkesztője lesz. Ekkor írja: „Hogy a proletáriátusnak fel kell készülni arra a történelmi harcra, amikor leszámolhat ellenfeleivel, mert az olasz proletáriátusnak szüksége van egy vérfürdőre, melyben megtisztulhat. Utopia címen tud. lapot szerkeszt, ahol több tanulmánya jelenik meg, köztük egy igen érdekes Sorellről. Egyik tanulmányában nem a tudást, hanem a hitet állítja a tömegek elé. A sansculottoknak — írja, akik rohammal döntötték le a Bastillet — nem volt semmi tudományos előképzettségük.

A háboru első hónapjaiban a semlegesség mellett és Ausztria ellen szózkodt. De nemsokára Franciaországot kezdi dicsérni és az antant melletti beavatkozást tartja szükségesnek. Ez a ténykedése elidegenkedést okoz iránta a pártban és az 1914. őszén megtartott szoc. kongresszuson már általános fütyű és abcugolás fogadja, de ő hideg nyugalommal vág vissza ellenségeinek: „Ettől a perctől fogva — kiáltotta fennhangon, nincs bocsánatom és nincs irtalmam azok számára, akik ebben a tragikus órában a fütyűtől és abcugolástól való félelmükben nem merik megmondani az igazat.“ Mikor elhagyja a termet, kiabálások között, a tömeg felé harsogja: „Ti gyűlöltek, mert még mindig szerettek.“

De ugylátszik itt mégis tévedett, mert nagyobb volt az iránta való gyűlölet, mint a szeretet és majdnem egyhangu határozattal kizárták az olaszországi szocialisták pártjából. Ez a kizárás óriási jelentőségű dolog volt egy olyan embernek, mint éppen Musolini, aki nagyon közel állott már ahhoz, hogy az egész olasz szoc. pártot játékként kezébe vegye. De ő nem riadt vissza. Új lapot indít „Il Popolo D'Italia“ címen. Alatta ott látjuk a Quotidiano jelzést és Blancui jelmondatát: „Akié a kard, azé a kenyér.“ Véres vezércikkeket ír a háboru mellett: „A történelem zengő kerekait egy erő hajítja, a vér“ — írja a magát akkor még szocialistának valló Mussolini és most a történelmi idők távlatából megállapíthatjuk, hogy az egykori szoc. vezérnek tekintélyes része volt abban, hogy Olaszország a központi hatalmak ellen fordult. Nemsokára bevonult katonának és sebesülése után egyik levelében így ír: Büszke vagyok arra, hogy hulló véremmel én is hozzájárultam ahhoz, hogy megnyíljon az utunk Triest felé. Ez a néhány háborus év fokéletesen átalakítja lelkét. Kevés ember vetközte olyan gyorsan le multját, mint ő. És amikor 1919-ben a győzelem után ismét a felfekezésre lép, már szembe kerül egykori híveivel és módszereitől eltekintve, alig találunk valamit, ami emlékeztetné egykori marxista voltára. Megszervezi a frontról hazajövő fiszteket és szembezáll a kommunizmussal. 1919-ben kevés választotta

el Olaszországot, hogy ott is a proletárdiktatura győzedelmeskedjék. A hatalmas olasz munkástömegek teljesen kicsusztak a szoc. párt befolyása alól és minden nagyobb városban a kommunisták vezetése alatt sztrájkokat robbantottak ki, barrikádokat emeltek és a tehetetlen kormány szemeláttára megkezdték a gyárak és nagybirtokok szocializálását. Mussolini ellenfeleivel szemben hátrányban volt. Amikor 1919 tavaszán százezernyi kommunista tömeg vonult vörös zászlókkal Milanó utcáin végig, Mussolini akkor szervezte meg első 150 emberét ugyancsak Milanóban legfelsőbb barátaiból és híveiből. De jól ismerte ellenfelei eszközeit is és a dialektika fegyvereit jobban tudta használni, mint amazok. Ezekben a számára és egész Olaszországra nézve válságos időkben az eljövendő vezér bibliájához, az *Il Principe*-hez fordul. „Rendkívüli eszközökhöz kell nyulni, mondja a százados tanítás, erőszakhoz, fegyverhez, mindenekelőtt azonban az állam feletti korlátlan uralmat kell megszerezniünk, hogy tetszésünk szerint rendelkezünk vele.“ Néhány hónap és a Fascio mindenütt megjelennek Olaszországban, bombákkal, gépfegyverekkel és puskákkal szállva szemben a már-már uralomra jutott kommunistákkal. A két harcoló fél napirenden lévő véres összetűzéseit az uralmon levő liberális kormányzat tehetetlenül nézi, de titkos szinpátiája mégis inkább Mussolini felé húzott mert tőle remélte összedülő hatalmának megmentését. Reménysegei részben valóra is váltak, kemény és kegyetlen harc után a kommunizmust vérbe folytotta Mussolini, de alighogy leszámolt legnagyobb ellenfelével, rögtön a liberális kormány ellen fordult. 1921 tavaszán még egy ideig tárgyalásokba bocsátkozott a szoc.-kal, akik szintén örömmel vették legnagyobb ellenségük megszabadítójának pártfogását, de ő csakhamar ellenük fordulva a hatalom közeli átvevésének reményében Róma ellen vonul. A *Marcia su Róma* már annyira ismert része a fascizmus történetének, és az utána következő évek is, hogy erre ezuttal nem térek ki. Mussolini most már uralmon volt. A XX.-ik század nagy condottierije elérte legfőbb álmát és most már csak arra kellett főrekednie, hogy az uralmát megtartsa és tartóssá is tegye. Az első évek sok akadályt gördítettek munkája elé. A parlamentarizmus még élt és harcolt még egy csendes kis megfélemlített ellenzéki csapat is, amelyik mögött hallgatólagosan bár, de ott állott Olaszország nagy többsége. Azonban az elvakult szendélyek nem nyugodtak le. A fascisták meggyilkolták Matteottit, az olasz szoc. párt egyik legideálisabb, legtisztább lelkű harcosát és a gyilkosság csaknem alapjaiban rendítette meg a fascista pártot. Maga Mussolini is kénytelen volt bűnbakokat keresni és néhány nevesebb párttag kizárásával próbálta a fascizmus elleni felzúdulást levezetni. De a vihar lecsillapulása után annál nagyobb erővel állt boszszút ellenségein, semmisítette meg a szoc. pártot és évről évre szorította ki utolsó fellegvárából a liberálizmus és a szabadgondolkodás utolsó harcosait is.

A fascizmus gyökereit, keletkezését, társadalmi és világszemléletének kialakulását illetőleg nagyon eltérőek a vélemények. Alkotóelemeinek más és más jelentőséget tulajdonítanak bírálói, aszerint, hogy melyik táborhoz, milyen világnézethez tartoznak. A fascista ideologia ősei között leginkább Machiavelli nevét lehet hallani. Ujabbban azonban Georg Sorel, Nietzsche sőt Hegel világszemléletének részlethatásaira kezdenek mutatni. Mint érdekes tény említem, hogy Gentile volt miniszter a berlini Hegel kongresszuson a nagy német filozofus jubileumi ünepségén kijelentette, hogy a fascista állam hivatalos államteoretikusa Hegel. Gentile kijelentése nyomán óriási vita indult meg. Legtöbben kétségbe vonták megállapításai helyességét. Végül magának Mussolininek kellett nyilatkozni abban a vitában, mely akörül forgott, hogy vajjon Machiavelli, Sorel, vagy pedig Hegel

hatottak-e jobban a fascista ideologia kialakulására. Mussolini ügyes diplomáciával vágta ketté a gordiusi csomót az *Enciclopedia Italiana* számára írott cikkében, amelyben a fascizmus pontos és tudományos megfogalmazására törekszik. Ebben meghatározásában sem Sorel, sem Hegel, sem Machiavelli sem Nietzsche nevei még csak megemlítve sincsenek. Ime néhány érdekesebb részlet Mussolini defini-tiójából: „A fascizmus az aktív embert akarja, aki minden energiáját célba veti. Ellene van minden jakobinus ujtításnak és utópiának. Nem hisz a földi boldogság lehetőségében, mint azt a 18-ik század gazdasági irodalma kívánta. A fascizmus politikailag realista doktrína akar lenni, praktikusán azonban csak azokat a problémákat akarja megoldani, melyek történetileg maguk adódnak és amelyek maguk jelölik és találják meg saját megoldásukat. A fascizmus küzd a szocializmus ellen, amely a történelem mozgását megmeregíti az osztályharccal és nem törődik az állami egységgel, mely az osztályokat egyetlen gazdasági és erkölcsi egységbe akarja tömöríteni. A fascizmus nem az emberi élet formáit akarja ujjaalakítani, hanem annak tartalmát, az embert, a jellemet, a hitet. A fascizmus a jövő és az emberiség fejlődése, félre tesz minden aktuális politikai nézőpontot és nem hisz az örök béke lehetőségében és hasznosságában. Tagadja a pacifizmust, mely magában rejti a küzdelemről való lemondást és valójában gyengeség. Egyedül a háboru vezet az emberiség összes energiáinak maximális megfeszítéséhez s nyomja a nemesség pecsétjét azokra a népekre, amelyeknek van erélyük ahhoz, hogy dacoljanak vele“. Ezek Mussolini megállapításai a fascizmus programjáról. Azt hiszem, nem is szorulnak bővebb kommentárra.

Most pedig vegyük szemügyre, hogy mit tett a fascizmus az állami élet különböző területein. Francesco Ercole közoktatástügyi miniszter a fascista állam egyik legnagyobb sikerének többek között a lateráni egyezményt tartja. Hogy ez egyezmény jelentőségét tisztán láthassuk, nem szabad elfelejtenünk, hogy a fascista párt vezetőségének nagy része kiábrándult, szabadgondolkodókból, szocialistákból és liberális nevelésű emberekből állott. Ez a réteg uralomra jutása első éveiben az egyházat illetőleg még a liberális tradíciók követőjének mutatkozott, az egyház és az állam külön választását hirdette, de néhány év múlva már ezt az utolsó liberális csökevényt is elvetette és akarva, nem akarva az olasz klerikalizmust erősítette meg. (Ercole ebben az egyezményben a fascizmus diadalát látja, pedig ez az egyezmény már a párt forradalmi erejének és főleg forradalmi tartalmának elvesztését jelentette.) A lateráni szerződés létrehozta a vatikáni államot és ezzel a pápaság világhatalma előtt nyitott új utakat.

A kibékülés, amelyet Mussolini az egyház és az állam között létrehozott, több, mint fegyverszünet, több, mint az olasz állam és a pápaság félszázados harcának befejeződése, ez nem fegyverszünet, hanem fegyverbarátság. A szerződésben az olasz állam elismeri a pápaság egyházi jogait a világ összes katolikusai felett és a fascista hatalom a világi protektorságot magára vállalja, hogy ezzel nemcsak olasz, de nemzetközi viszonylatban is az egész katolikuság rokonszenvét megszerezze. Most lássuk milyen nagyjából a fascista nevelés? Mussolini erre is programot adott a *Popolo d'Italia* 1927 évfolyamában. „Holnap, vagyis a mai ballilák és avantgárdisták felnövekedésük mint természetből jövő adománnyal fognak a fascista gondolkodás móddal rendelkezni és át meg át lesznek itatva a következő négy cáfolthatatlan alaptételtől: 1. Hogy Olaszország az az ország, mely megérdemli, hogy a legnagyobb és a leghatalmasabb legyen a világon. 2. Hogy Olaszország a legnagyobb és a leghatalmasabb lesz a világon. 3. Hogy az olasz főrvények a letökéletesebbek az egész világon. 4. Hogy az olasz államférfiak a

legjobbak a világon és ezért tisztelet és engedelmelenség mindenki kötelessége irányukban". A gyermek mihelyt elemi iskolába kerül Olaszországban, már a fascizmusról hall és amikor az egyetem padjait elhagyja, akkor már közel 2 évtizedes fascista kiképzésre tekinthet vissza. Ellemi, közép. felsőiskola, szakoktatás, katonaság, korporációk, sajtó, színpad és a sport mind a fascizmus egységes ideológiáját próbálja több-kevesebb eredménnyel az új nemzedék lelkébe belegyökereztetni. Az olasz nevelés katonai nevelés. A fascizmus imperialisztikus iránya itt látszik igazán meg, midőn az ifjak millióit pár éves kortól kezdve az eljövendő háborúra készítik elő és arra nevelik, hogy ezt a háborút szépnek, igaznak, jónak az olasz nemzet érdekében levőnek és a sorstól érdekeltnek érezze és hogy minden olasz ifju meg legyen arról győződve, hogy egyedül Olaszországot illeti meg Európában, miként az antik világban, a politikai, gazdasági és kulturális vezetés és ezért az államért élcét odadobni minden olasznak szent kötelessége.

Az analfabetizmus leküzdése tekintetében kétségtelenül sokat tett a fascista kormányzat, de helyében ugyanezt minden más olasz rezsim is megtette volna. És ha a fascizmus saját érdeméül tudja be, hogy 10 év alatt az irni olvasni tudók számát 20 percenttel növelte, a liberális korszak aránylagosan sokkal nagyobb érdemekkel dicsekedhetik, mert hiszen sokkal primitivebb körülmények között az irni olvasni tudók számát fél század alatt 2 százalékról több, mint 60 százalékra emelte fel. Pedig munkáját a kapitalizmus kifejlődése nem segítette elő olyan mértékben, mint a fascisták kulturpolitikáját.

A fascizmus viszonyát az egyházhoz, iskolához és a kulturához igazában csak államideológiájának ismerete után tudjuk megérteni. Zangara római egyetemi tanár szerint a fascizmus többféle válságot oldott meg. Válságban volt az állam tekintélye, a pártok száma túl nagy volt, a parlamentarizmus csődbe jutott, az egyes társadalmi osztályok között kíméletlen harc folyt, az állami közigazgatás erőtlenné vált. Szerinte a fascizmus megoldotta a párfok krízisét, az állam tekintélyét helyre állította, a parlamentnek visszaadta igazi szerepét, az egymástól különálló csoportokat pedig bele építette az állam egységes, organikus életébe, a fascisták felfogása szerint a fascista állam suverén állam és ez szerintük nem reakciót, hanem forradalmat jelent. Az állam szuverenitásának abszolút voltát sehol sem hangoztatják annyira Oroszországot kivéve, mint Olaszországban. A fascista államelmélet külsőségekben sokban hasonlít az oroszhoz, amelyet szintén a közösségi elv ural. " (A fascista állam abszolút valami, amellyel szemben az egyének és csoportok relatívak, " mondotta ugyancsak Zangara.) A fascista ideológia egyik legfőbbet hangoztatott elve a nemzeti egység. Ennek az egységnek jegyében hozzák meg törvényeiket, ezért osztották fel az összes marxista, demokrata liberális szabadkőmives és szabadgondolkozó szervezeteket, azért fojtják el a gondolat szabadságot, mert szerintünk azok a nemzet egysége ellen törnek. De, hogy mi ez a nemzeti egység, azt csak a fascista párt nagytanácsa tudná megmondani. Ezt az egységet mindig ügyessen tudta az uralmon levő rendszer saját céljaival, világ és államfelfogásával azonosítani. A fascista párt azonos a nemzettel, aki pedig nem hiszi ezt el, az kénytelen hallgatni, mert a legkisebb szóért jónéhány év jár. A szabadvélemény nyilvánításáért ölték meg Matteottit az olasz szoc. párt vezérért és azért halt meg martírként Toreggiano, az utolsó olasz szabadkőmives nagymester is.

De a terror és a sokat hangoztatott egység dacára is az ország gazdasági helyzete és a kereső rétegek életmóvjója rendkívül alacsony. A munkanélküliség pedig ma már a hivatalos statisztikák szerint is növekvőben van. 1930-ban még

csak 394 ezer volt a segélyezettek száma, ma már több, mint félmillió. De nincs ebbe beleszámítva azoknak a millióknak száma, akik csak időszaki munkát végeznek, vagy akik nincsenek benne a különböző korporációkban. És hogy az elégtelenség és a nyomor még nem robbant ki forradalmi elégtelenségekben és véres zavargásokban, annak a nagy terroron kívül főképp az az oka, hogy az olasz nép századok óta hasonló nyomorban élt. Mussolini maga valotta be egyik beszédében, hogy az olasz munkás és a paraszt a gazdasági válságot azért bírja ki könnyen, mert húst nagyon ritkán eszik, beéri a legszerényebb táplálékkal, sőt — mondja — vannak falvak, ahol az emberek hónapokon keresztül fűvel táplálkoznak. A helyzet tehát távolról sem fest olyan rózsásan, mint ahogy azt a hivatalos fascista jelentések beállítani szokták. És hiába tiltották meg a koldulást egész Olaszországban, ma sokkal több koldus van Itália gyönyörű földjén, mint valaha. A fascizmus elindulása idején telve volt szociális elemekkel és forradalmi felkészültséggel. De hogy attól az elgondolástól mennyire eltávolodott, melyet zászlajára irt elindulásakor és amellyel elvonta a szoc. mozgalom tömegeinek legnagyobb részét, arra legjobb idéznünk néhány pontot az 1919-es fascista programból. Ez a program beigéri a köztársaság kikiáltását, az alkotmányozó nemzetgyűlést, a szenátus eltörlését, a politikai rendőrség megszüntetését, a nemesi és lovagrendek eltörlését, a titkos diplomácia megszüntetését, a védkötelezettség leszállítását, a magántulajdon erős korlátozását, hirdeti a vélemény, a lelkiismereti, a vallás, gyülekezési és sajtószabadságot, beigéri az egyenlő tanítási rendszert úgy az állami, mint a szabadiskolákban, a nemzetközi politika terén pedig a népek egymásközötti megértését tüzte zászlajára. Ha e programot összehasonlítjuk ma, 13 esztendő múlva a valósággal, azt látjuk, hogy mindennek éppen az ellenkezője történt. A köztársaság helyett megmaradt a királyság. A főnemesség és a nemesiség régi jogaiban nemcsak hogy megmaradt, de meg is erősödött. A védkötelezettséget minden vonalon kiterjesztették. Az alkotmányozó gyűlés megszűnt, a politikai rendőrség erősebb, mint bárhol másutt Nyugateurópában. A sajtószabadság terén teljes az elnyomás, csak a fascista lapok jelenhetnek meg, minden más politikai lap megjelentetése szigoruan tilos. A fascista programot mindenkifejezt az imperialisztikus terjeszkedés gondolata uralja. Ezért hirdeti Mussolini a Lazaronik és a nyomorgók éhező hazájában, hogy még jobban szaporodni kell, mert csak az expanzió mentheti meg Olaszországot mai lealázott helyzetétől. „Terjeszkedni vagy explodálni.“ Ezek a Duce sokat idézett szavai és Olaszország 400 ezrenyi évi fizta szaporulata elveit igazolni látszanak. De csak látszanak, mert 1922 és 32 között a születések száma évről-évre csökken. Olaszországban az anya a fascizmus szemében szülőgéppé kell degradálódjon, de természetesen az élet törvényei nem követik az uralkodó fascizmus által előirt törvényeket és kénysereket. Az olasz nő katonai nevelése ellen, amelyet szintén Mussolini próbált minél szélesebb vonalakon bevezetni, nemcsak az egykori liberális rétegek tiltakoztak, de maga XI. Pius pápa is, aki kijelentette, hogy „remélem, az olasz nők üres óráikban nem tornászni, hanem imádkozni fognak.“ A házasság tekintélyének helyreállítása önmagában helyes elv, de a nő munkálkodása nem szorítható ma, a női emancipáció korában csupán a család területére és így nem fogadható el Mussolini azon mondása, „il regno della donna è la famiglia“ az asszony birodalma a család. A házasság intézményét erősen megszigorították, a házasságtörést három évvel, magzatelhajtást öt évvel büntetik. És a 19-es fascista programmal szemben, amely a kiskorúak munkálkodásának befiltását tervezte, szemben áll az a tény, hogy a 3 millió 200 ezer olasz ipari munkás között 218 ezer 480 hat és

18 év közötti gyermek van. A fascizmus által annyira átkozott liberális korszak alatt már legtöbb nyugati állam nemcsak törvénybe iktatta ezt az elvet, de át tudta vinni a gyakorlati életbe. És hogy a fascizmus kétségtelen fömeghatását mégis megérthessük, vessünk néhány pillantást a fascista diktatura lélektani mód-
szereire, amelyekben ez a rezsim olyan páratlanul gazdag. Csak így tudjuk meg-
érteni, hogy miért tudott mindmáig fenmaradni ez a kétségtelenül erős, de ellen-
mondásokkal teli rendszer, csupán az erőszakon épülve fel és miért tud még
mindig új tömegeket különösen a nevelés által varázskörébe vonni. Mint minden
diktatura, úgy az olasz is, a bajok összes okát a vele szemben álló rezsimre
tolja, a gazdasági politikai nyomoruságért csak az általa legyőzendő vagy már le-
győzött rendszert hibáztatja és minél nagyobb meggyőző erővel hangoztatja ezt
szuggesztív vezérei által, annál több reménye lehet arra, hogy ideig-óráig el is
hiszik neki azt. A fascizmus először a kommunizmussal végzett, őt okolta a
bajokért és ígérte, hogy ennek megszüntetése után paradicsomi állapotok fognak
Olaszországban bekövetkezni. Az olasz kommunizmus még mielőtt uralomra jut-
hatott volna, megbukott. De a paradicsomi állapotok csak nem következtek be.
Új bünbakk kellett és ez az új bünbakk eleinte a passzív rezisztenciát tanúsító
szoc. párt volt, később a szoc. demokrácia teljes lehengerelése után a bünök,
bajok okát a liberáлизmusban, demokráciában és a szabadkőművességben keresték
és így kerültek a vádlottak padjára a XIX. és XX. század összes szabadabb
szárnyalású gondolatirányai. Néhány év és a politikai terror ökölcspásai alatt el-
némult minden szabadgondolat. És amikor megszűnt minden marxista politikai és
társadalmi szervezet, elhallgatott a legenyhébb polgári radikális irányzat is, a be-
ígért boldogság akkor sem köszöntött be. Új bünösöket kellett keresni. És ezt a
bünöst Mussolini Franciaországban és szövetségeseiben, tágabb értelemben az
egész mai világban keresi. A fascista ideológia állandóan hangoztatja, gyakorlati
politikája pedig nyilván vagy titokban imperiálista céljait. A harcos fascisták az
olasz határokat Marseillesig szeretnék kitolni és a Földközi-tenger feletti abszolút
uralomra törnek. Mussolini szerint csak így fog feltámadni és virágzóvá lenni
ismét Róma, mely hivatva van régi nagyságában tündökölni. Nincs diktátor, akit
annyira bálványoznának, mint Mussolinét és nincs nép, melyet annyira bálványozna
valaki, mint Mussolini bálványozza fáját. Az olasz Hiszekegyben a Duce-t valós-
sággal a Szentháromság mellé emelik, olyan mágikus erőt tulajdonítanak neki,
amivel ember nem rendelkezhetik és hogy ezek a beállítások mégis találnak
hívókra, az a mai olasz lélek nagy szavakat és gesztusokat kereséséből és imá-
dásából fakad. Természetesen bármilyen szépek legyenek is ezek a szavak és
ideig-óráig el is tudják fedni az igazságot, a valóság látszatával mégsem bírnak
és a korgó gyomrokat nem tudják jóllakatni. A régi, 1919 előtti Mussolininek
szinte minden szavát vádként lehetne szembe szögezni az 1918 utáni Mussolini
fetteivel. Hiába mondta Turatti, a szoc. párt egykori híres vezéregyénisége, egyik
bolognai beszédében, hogy „az értelem minden eltévlyedése ellen fel kell venni
a harcot, úgy kell hinni a fascizmusban, mint ahogy az ember Istenben hisz, úgy
kell hinni a Duceban, mint ahogy az ember az istenségben hisz, anélkül, hogy
vitatkozna felette.“ Az „Impero“ hivatalos lap pedig 1930-ban egyenesen vakhívet
parancsol az olasz népnek. „Eljött a pillanat, amikor le kell számolni azzal az
ócska demokrata előítélettel, ami szerint mindenkinek joga volna saját fejével gon-
dolkozni.“ Igen, a gondolkodás ma veszélyes és forradalmi dolog Olaszországban.
És fölösleges is. Mert ezt elvégzi a fascista párt és elvégzi maga Mussolini.
Csakhogy a szellemet nem lehet elfojtani és nem lehet a társadalom követelő

erőit és kívánságait szép szavak mámorába fojtani. Egészen biztos, hogy Olaszországban sokan vannak, akik hisznek a fascizmusban. Különösen az ifjuság sorában, ahol mást sem lehet hallani, mint a fascizmus dicsőítését, De bármennyire dicsekedjék is Bottai korporációs miniszter, a fascizmus legnagyobb büszkeségével, a korporációkkal, azt mondván, hogy „meg vagyok győződve, miszerint a fascista forradalom legteremtőbb gondolatát éppen a korporációk eszméjében adta és azt hiszem, hogy ez a legujabb nagy gondolat, amivel Olaszország az egész világot „megajándékozta“, a munkásság előtt letagadhatatlan tény, hogy a munkaadókkal való pereik 90 százalékában a fascista államhatalom a munkaadóknak adott és ad igazat. És letagadhatatlan tény minden olasz munkás vagy földmives előtt az is, hogy a fascista rendszer által átkozott liberális és szocialista országokban, így Angliában, a munkásság négyszer annyit keres aránylagosan is, mint Olaszországban, a demokrata Franciaországban háromszor annyit és még a demokratának és liberálisnak sem nevezhető Lengyelországban szintén másfél annyit. Vagy beszéljünk a földbirtokról és a beigért földreformról. Valamikor a római időkben méltán mondták, hogy Latifundia perdidere Italiam, a latifundiumok tették tönkre Olaszországot, ez ha nem is egész, de Olaszország bizonyos részeire ma is áll. A beigért reformok nem valósultak meg. Papi ígéretek maradtak csupán, amiket ma már nem mer senki sem követelni.

Már említettük fentebb, hogy a fascizmusnak lényegében véve semmi köze sincs a szocializmus gondolatához. A szocializmusból született, de attól fokozatosan és céltudatosan szinte forradalmi gyorsasággal eltávolodott és hogy másfél évtizeden át nemcsak Olaszországban verhetett gyökeret, hanem Európásterete is utánzásra talált, az több tényezőnek köszönhető. Elsősorban Mussolini nagy személyi varázsának, akit méltán nevezhetünk homo aktivusnak, mert az ő filozófiája ép ugy a tett filozófiája, mint ahogy a tetté, csak más belső tartalommal Oroszországban Lenin bölcselete, Mindkettő a századvégi szoc. demokrácia rothadó testéből nőttek ki, de mindkettő más és más irányba fejlődött. És hogy Mussolini jelentősége európai arányokat ölíthetett, az nemcsak neki, hanem elsősorban annak tulajdonítható, hogy a háború által megrendült nyugat és középeurópai polgárság bizonytalan helyzetében menekülő utat keresett, amely minden forradalomtól és ujtástól megóvhatja. És néhány kiáltó ellentét reparálása után restaurálhatja a maga teljes egészében a régi rendet. Ezt az utat először Mussolini mutatta meg. Ez Mussolini olasz, európai és világjelentősége. És minél inkább nőtt európa-szerre a gazdasági nyomorúság, a pusztító polgárság annál gyorsabban igyekezett a Duce példáját utánozni.

Az olasz fascizmus hatása legalább 8—10 európai diktaturára oszlik, de elegendő talán a hitleri Németország, a fascizmus legszebb és legegyszerűsebb leszármazottjára tekintenünk. A hitlerizmus kétségen kívül a fascizmus gyermeke. És ha cékitüzéseiben talán mást is akar, módszereiben, világfelfogásában ugyanazokon az utakon halad, mint a fascizmus. Nem hiába mondotta dr. Hainke nemzeti szoc. vezér Milanóban 1930-ban a tiszteletére rendezett banketten, hogy „amit láttunk, teljesen meggyőzött bennünket arról, hogy nekünk is ha egy erős Németországot akarunk, ugyanazt az utat járunk, amit a fascizmus megtett. Szocializmus és kommunizmus kiirtásától a szabadgondolkodás mindenféle formájának megöléséig a könyvek elpusztításáig mindent mintaként Hitler hívei Olaszországban megtalálhattak már. Pillanatig sem akarom elvitatni Mussolini személyi nagyságát, kvalitásait, sem azokat az eredményeket, amelyeket az olasz nép nagy lelkesedéssel és akarattal elért, sem Olaszország külpolitikai sikereit, de a

fascizmust ugyis mint európai, ugyis mint világlenséget, az egész emberiségre károsnak és végzetesnek tartom. Utánzása és elterjedése kétségkívül a haladás ellen van és a középkor gondolatvilágának, erőszakosságának restaurálását jelentené. De ha izoláltan is marad és nem terjed tovább, az olasz és a német fascizmus egymagában véve is állandóan hangoztatott imperialistikus célkitűzéseivel előbb-utóbb egész Európát lángba fogja borítani. És végül úgy is, mint szabadkőműves vissza kell utasítanom a fascizmus ideológiáját, amely a mi szövetségünk egész Olaszországi múltját egyetlen tollvonással megsemmisítette és mártír halálra kényszerítette az olasz szabadkőműveseknek nem egy fízfaelkü harcosát, köztük Torregianot, az utolsó olasz szabadkőműves nagymestert is.

Búcsuztató

dr. Mezey Sándor tb. fõm.: koporsójánál

Elmondotta: Dr. J. J. az Unió □ fõmestere

Azoknak nevében búcsuzom Tõled Sándor testvérem, akikhez negyven év óta kapcsolt Téged a legfõbb jog, a legfõbb igazság; a legfõbb természetesség: a szeretet tõrvénye. Azoknak nevében, akik most láthatatlan láncként övezik koporsódat.

Könnyû dolga volt Veled a halálnak: mint gyõnge fûszalat, fujt el jeges lehelete. Tõrekeny volt a tested, mint a nádszál, melyet könnyû szellõ is meg-ingat, de a lelked erõs volt, mint a szikla, melyen orkánló szélvész is megtört. Szelid és halk volt a hangod, de acélos az akaratod és félelmet nem ismerõ a vélemény-nyilvánításod. Szerény és nesztelen a munkád, de lángoló a hited, vihatatlan a meggyõzõdésed. Egész ember voltál. Harcot kerülõ, de a békéért, az egyenlõ emberi jogokért minden pillanatban harcra kész. Egyenes gerincû fölfele, jóságban és segíteni vágyásban megalázkodó lefelé, a szegények és elhagyottak felé.

Célja volt életednek s ez tette színessé, gazdaggá minden napodnak minden óráját. Nem azért szeretted az életet, mert megszoktad az életet, hanem mert meg-szoktad a szeretetet. Emelkedett szánakozással nézted azokat, akik izzadva-elfulladva tõrtetnek az élet lépcsõin fokokért, kiváltságokért, rangokért, anyagi elõnyökért, — magad pedig szárnyaló lélekkel siklottál utadon a felé a megálmodott világ felé, ahol nincs gazdag és szegény, nincs gõgös és megalázott, nincs gyõzõ és legyõ-zött, ahol nincsenek vallási, nemzeti, nyelvi villongások, nincsenek bilincsek, nin-csenek bõrtönök és nincsenek gyilkoló fegyverek, ahol csak egymást szeretõ, egy-mást megértõ embertestvérek vannak. Tudtad, hogy ez a világ soha nem teljesülõ remények világa; mégis ziháló mellett siettél e délirábos álmok felé, mert a cél felé való haladás már magában is gyönyörüség, utad mentén virágok fakadtak, lépésed nyomán oszlott a sötétség és enyhült a gyûlölet.

Sándor testvérem, az a lánca, amelynek Te erõs szeme voltál, megszakadt. De mi összeforrasztjuk. A gazdag örökségbõl, amit reánk hagytál: tanításodból, bölcsességedbõl, életed példájából, nemes célkitûzésedbõl új szemet kovácsolunk s megacélosítjuk emlékezeted soha nem szunnyadó, parázsló tüzében. Ezt a szemet most már sem emberi erõ, sem a halál diadala elszakítani nem tudja.

Nem siratunk.

Testi szenvedésedtõl megszabadultán, emberi gyarlóságaidtól megtisztultán élsz tovább közöttünk eszméidben, iránymutatásodban.

Nyugodjál.

Életed termékeny volt.

Szózat a kétkedőkhöz

A „Pax” □ 1933. január 23-ai munkáján elmondta L. J. tv. .

Akik elhatároztátok, hogy közénk álltok, Ti amikor ide beléptetek, ajkato-
kon nem derült mosoly, az arcotok nem lett széles a nevetéstől. De az ellen-
kezője sem volt észlelhető, mert nem szedtétek ráncba homlokotokat, a szemek
haragot nem árultak el, az ajkak sem szorultak dacosan egymáshoz, hanem a
várakozás, a remény, a csodavárás, a meglepetés kifejezése tükrözött a szemetek-
ből, ezt fejezték ki az arcotok vonásai és az ilyen érzéseknek megfelelő gondo-
latok rejtőztek a homlok mögött. Mit vártatok? Mit reméltetek? Csudát? Meg-
láttátok a csudát? Valóra váltak reményeitek? Ki vagytok lelkileg elégitve?
Ha igen, minek ültök még itt? Ha csalódtatok, miért ültök még mindig itt? Fél-
tek önmagatoknak becsületesen beszámolni? *Ha az életben olyan fába vágjátok*
a fejszéteket, melyről utólag kiderül, hogy nem érdemes felapritani, kihuztátok a
fejszét és otthagytátok a fát! Csak itt, csak közöttünk esik állandóan szó, hogy
életlen a fejsze, korhadt a nyele, vagy nem alkalmas a fa, melybe a fejsze éke
szorult és mégis — az elégedetlenség ellenére — tovább feszegetitek a fát, hátha
elhasad, hátha a hasadás mélyéből mégis előbukkan valami vigyorgó faun, vagy
erdei gnóm, amely választ ad a kimondott vagy elhallgatott kérdésekre, melyekkel
keresitek — mint Faust — a megújulás és az elmulás titkát, az élet célját?

És ilyenkor, óh hányan vannak közülünk, kik elvesztik türelmüket és a
kiábrándulás hangján így szólnak: „Eh! mindez engem kevésbé érdekel, hisz ez
önképzőkör!” Igazatok van, kedves kétkedő testvéreim, *abban*, hogy a □ egy
igazi önképzőkör. Egy kör, melyből nem hiányzik egy pont sem, amely zárt és
amelyben mindegyik pont arra kötelezte magát, hogy belátja: képeznie kell ön-
magát; önmagába kell tekintenie, hogy önmagát megismerje. És aki meg akarja
magát ismerni, az nézze meg, hogy mi és hogyan művelnek mások. Mindez,
kedves Tívv.: nem prédikáció, amihez azért sincs jogom, mert én is csak olyan
vagyok, olyan voltam, mint Ti, elégedetlen, és én is szeretném az egész világot
valahogyan az én kedvenc színemre befesteni. De mikor kezembe kerülne a nagy
ecset és rendelkezésemre állana a sok festékanyag, vajjon nem jönnek-e arra a
gondolatra, hogy mégis jó az, amit én, te, mi és ők rossznak vélnék? Vajjon
ha kezemben volna a kormánypálca, jobban tudnám-e én kormányozni azt a
kört, melynek ma más a dirigálója? Hiszen mindegyikünknek van egy kis or-
szága, mindegyikünknek van egy kis köre és abban a kis körben elég alkalmunk
van a kormánypálcával akképp dirigálni, hogy a kis körben mindenki boldognak
érezze magát és mindenki lássa a vándorutat, amelyen halad és az ut végén —
távol vagy közel — lássa a célt! Vagy ha az igazság a fi oldalaton van, ked-
ves kétkedő Tívv. . . eim, miért nem csináljátok jobban, miért nem mutatjátok
nekünk, hogyan kell szebben, erőteljesebben és bölcsebben cselekedni? Miért
nem gyűjtjátok meg az új szövétneket, a Ti szövétneteket, hogy gyors iramban
bevilágosítsátok a világ minden sötét helyét, minden maradi, fekete zugát? Miért
nem jöttök új, friss eszmékkel és vennétek át a keletről nyugatra tartó madár-
csapat vezetését? Gyorsíram szörnycsapásokkal? Eszmékkel, melyek valóra vált-
hatók a Ti nagy erőttökkel és a mi kis tapasztalatainkkal, eszmékkel, melyeknek
nincsenek elérhetetlen előfeltevései, melyek a profán életbe elpalántázva, meg-
teremnék a boldogság magját, melyek révén a gonosz és ostoba lelkek is a sze-
retet táborába vonzódnának? Értetek-e engem, kedves Tívv. . . eim, kik talán

tapasztalatokban — hála a V. N. É. M.-ének — még nem vagytok tulzón gazdagok? Értitek-e, hogy tapasztalataitok e hiányával szemben áll élettől duzzadó ifjuságok, melyért irigyeltek Benneteket? Értitek-e, hogy nem testi ifjuságokat irigyelem, hanem azt az idealizmust, mely miatt nem vagytok megelégedve a vén golyák monoton szárnycsapásaival, hanem hajrá tempóban szeretnétek, hogy haladjon a csapat és vigye a fényt, a világosságot, a lángot, a melegítőt, keletről, ahonnan örökké dereng?

Azt hiszitek, ujdonság a Ti elégedetlenségtek? Megnyugtatlak Benneteket, így volt ez mindig és valószínű, hogy így is lesz még sokáig. Mert amit mondtam, nem egyéb, mint kis előjáró beszéde annak a hatalmasan magasán szárnyaló munkának, melyet Ludwig Börne tartott 1811-ben a frankfurti „zur Morgenröthe“ elnevezésű páholyban, 120 esztendővel ezelőtt, amely munka ugyan csak a főprengők és kételkedők megnyugtására akkor is bizonyára nagy hatást gyakorolt. Igyekeztem e német nyelvű munkát hüen és érthetően lefordítani.

Ime a munka:

„Ahányszor a kir. műv. egy új hajlékra tesz szert, nem képes senki azon szemlélet ellen védekezni, mely a szívet elszomorítja és rabul ejti a szellemet. Mért kényszerül az igazság négy fal közé menekülni, hol nem keltik azt életre tavaszi szellők, hol nem világítják meg a nap sugarai, hol gyertyák alkonyatos világánál tesped az igazság és halványodik az egészség színe? Meddig fog még az igazság istennője, csak a beavatottak könyörgő szózatát követve, a profánok hívásának ellenszegülni? Meddig lesz még az égi világosság a háromszög szűk keretébe száműzve, ahelyett, hogy a tömeg számára is hozzáférhető legyen; a tömeg számára, mely szomjasan közelíti meg a forrást? Nem elég diszes-e az egész világ, hogy szentélyül szolgáljon? Nem elég erősek az erő és a szeretet oszlopai, hogy elbirják az igazság örök égbolját? És nem tanít a pompázó természet minden tudományt szebben és élénkebben, mint a tápis holt vásznára festett néma jel?

Szívemben ilyen kételyekkel fordultam a kömivesség egyik jámbor papjához — így mondja Börne — és kértem az oktatást. Amire kioktatott, ime azt itt hüen elmondom nektek.

Mikor elhangzott a szent szó, mely a világnak létet adott, akkor megszületett a Chaos. A zavar élete sötét volt, de szeretetteljes. Sivár, de vágyakozás nélküli. Egyforma, de nem egyedüli, mert semmi sem állott vele szemben. Testvériességben egyesült minden erő és a teremtés egyeffen fia gyermeki álmok ártatlanságában szendergett. Azután lőn a világosság és a béke — — — meghalt! Az elemek rettenetes harcot kezdettek és a mindent átölelő anyaméh öléből teremtmények szállottak elő, melyek ellenségekpen állottak egymással szemben. A mindent összekötő és mindent széjjelbontó világosság két gyermeket nemzett: az életet és a halált; a nappalt és az éjjelt. A napkeltének, a hajnal hasadásának, mint valami gunyos üldözőnek láttára, elsompolygott a megtévesztések és a képzeldések éjszakája, est közeledte idején pedig a naplemente bibor-véres leplét lobogtatta és újra visszatért a reggel elriasztott sötétség. Lét harcolt lét ellen, szeretefet a gyűlölet ellen, hűség az árulkodás ellen és az enyészet — — — minden ellen. A természet elajándékozta összes erőit, javait, nem volt többé gazdátlan birtok. Amit az egyik megszerzett, azt a másiknak el kellett veszíteni, minden lélekzetvétele lopás, minden érverés gyilkosság volt. Így szökelt az egyenlenség

csemete-növénye a magasba, megérintette az eget és a virága — — — az ember lett.

Amint a teremtés *magasztossága*, épügy nyilvánult meg az elvetemültsége is az emberben, mert a legmagasabb fák gyökerei nyulnak a legmélyebbre. Mikor a természet ezen értelem nélkül levő teremtményei, harcaikban öntudatlan ellenségeskedéssel törtek egymásra, midőn fájdalmaikat nem kísérte sem reménylő várakozás, sem emlék, akkor az embernél nemcsak a tett, hanem már az akarat is véres volt. Bánat követte a bűnözést és a balsors előtt fenyegetőleg haladt a félelem. Megszületett az uralkodással együtt a rabszolgaság is. A jog meghátrált az erő előtt, a boldogságot feláldozták a kapzsiságnak, az öröm minden fáján az irigység mérges gyümölcse termett és a nyomorúság kétségbeesését, mit mások vetettek, egy ártatlan nemzedék aratta le. Az örület hatalmába kerítette az embert, aki elfelejtette, hogy az emberiség kebelében csak egyetlen szív dobog, az öngyilkosság kezdeményezésével tépte le magáról saját tagjait: . . . és az ember agyonütötte testvérét.

Igy folytatódott a harc évezredekén át. A legyőzött veszett, de a győző mit sem nyert, a harc mezejét csak holttetemek borították. A javak, melyekért küzdöttek egyiké sem lettek, az öröm szegényes serlegét a mámorban feldöntötték és a serleg tartamát — korábban mintsem akarták — magába itta mint valami prédát a kárörvendő föld. Vajjon mi volt ezen örökös ellenségeskedésnek a kuforrása és mi a célja? Nem a győzelem ára volt a jutalom, hanem kedvtelésből folyt a harc és mikor a népek hazatértek a harci viszályok tetthelyéről, kielégültek a vágyak és elcsendesedtek az óhajok. Mélységes csend honolt a holtak harci mezején és mosolygó pirral hasadt a béke hajnala. Erre megijedtek a gonoszok és bűnös tanácskozársra gyültek össze: „Tönkre menjen a mi birodalmunk? kérdezték egymástól. Nincs a világon semmi, ami felélesztené a szunnyadó harci vágyat és nincsenek villámai az égnek, melyek felgyujtanák a béke országát? Kerestek és találtak is ilyen villámot. Szemérmetlenül ellopták a legszentebbet, mit ég és föld hordozott, a legszebbet, ami az ember tulajdona volt. Ezt dobták a küzdőterre és a harc tüze újra fellángolt. Mi volt az a szentség, amit cimlapos könyvtáblának használtak fel, hogy abba a butaságot belekössék? Mi volt az az isteni, amit az ember köszörük szerepére sülyesztett le, mely köszörükövön a saját rosszát fente-élesítette? Hogy hívták? Ne kérdezze senki. Én tudom bár, de nem szabad megmondanom. A béke és öröm ezen házában nem ejtethem ki a szót, mely mint egy gonosz varázslat a véres multról elhuzná az azt leplező függönyt. Nem akarom a szót kimondani, mely kevés szótagban a legborzalmasabbat jelenti: a gyilkosságot, a gyilkost és a meggyilkoltat egyaránt. Így látták ezt minden időben a jók és a legjobbak, látták és szomorkodtak afelett, hogy az emberiség saját bensőjét dulja fel. Gyászoltak, de nem estek kétségbe, mert az üdvösség zöld csirája sarjadzott szívükben és a gyógyulás pusztá reménye már visszaadta az egészségüket. Elhatározták hát, hogy a száműzött józanságot visszahelyezik régi jogaiba. Szóltak tehát a sötétség népéhez, a béke és engesztelés hangján: „Halljátok természet királyai“, örökre bérbe vettétek ti vajjon az életet és nem gondoljátok, hogy az évszázadok kárba vesznek? — melyekre csak gyülöletet tékozlattok? Vajjon hátrahagytok majdan gyermekeiteknek egy olyan balsamot, mely meggyógyítja a sebeket, melyeket az atyák ejtettek rajtuk? Avagy van egy varázsigétek, mellyel életre keltitek a nemzedékeket, amelyeket ti öltetek meg? mely újra békés nyugalmat hoz létre, melyet ti zavartatok fel? mely elsimítja a forradások ráncos sebhelyeit, melyekkel megmutathatnák az utókornak őseik gyalázatát?

Térjtek hát vissza a békéhez és szíveljétek egymást!

Igy beszéltek a jóságtól áthatottak. De szavaik a rosszak kérges kebleiből gunyos visszhangra keltek. Mert a rosszak meghallották bár, de nem értették meg a jókat és a jók jutalma így az üldözés lett, Fáradozásuk mégsem volt hiábavaló, mert mindazok, kik Istent szívében és az igazságot szellemben ápolták, ovatos léptekkel követték a szózatot, kézen fogták egymást és így alakult meg a világosság szövetsége.

A szerződést tanuk nem hitelesítették, zálog nem biztosította, a szent szózat szájról-szájra adódott és az igazság oltára körül fitokzatos kör huzódott, mely megvédte hivatlanok belépésétől. Hogy hívják a szövetséget, mely egymáshoz láncolja a nemesen gondolkodókat, mely a szellemet a szívvel párosítja és a jó szándéknak biztosítja a cselekvést? Itt a szentélyben, a keletkezése révén, kömivesség a neve. Máskép hangzik neve a profán életben, de hívjátok bármilyen néven, a hangzása tisztelgetést keltő.

Igen Tívv.:eim, a köm.:ség szentelt forrás, melynek partján újra megtalálta az elvirágzott szépség a hódolatát, a homályos bölcsesség a megvilágítást, az elgyengült erő a teljességet. A köm.:ség a megfélemlített hűség menedéke, a sértett ártatlanság kibékítője, az áldozatra kész szeretetnek készséges elismerője. Ő hivatott az élet összekuszált igazságait rendezni, a szenvedély által megvesztegetett ítéletet megbüntetni, a szív cselekedetei felett ítélkezni. Amit az ostobaság esetlen keze vadul összekavar, azt válassza, rendezze széjjel és szellemével leheljen életet belé, amit tüzes vágyak erőszakos ölése elégetéssel fenyeget, azt gyengédségével hűsítse le és amit a tudatlan főmeg tulzigorral kárhozat, azt pajzsával védje meg. Ő dönti le a válaszfalat, melyet az előítélet emelt az emberek közé, ő huzza félre az arany leplet, mely léleknélküli testet takar, ő szívet-szívvvel, szellemet-szellemmel, erőt-erővel állít szembe és a legméltóbbnak nyújtja a jutalmat. Ő tanít meg bennünket, hogy a fát gyümölcse szerint becsüljük, nem pedig a talaj szerint melyben gyökerezik, vagy a kezek szerint, melyek ültették. Ő hivatott a boldogságot védően leplezni az álnok véletlenek nyilai elől, ő ragadja meg a kormánykereket az élet viharaiiban és irányítja biztós kikötőbe a magsérült hajót.

Igy, kedves Tívv.: *igy kellene* a köm.:ségnek cselekedni és ilyennek *kellene* lennie. *De csak ritkán volt ilyen és most sem ilyen.* Nem az Istennőnek mutatnak be áldozatot, hanem a papnak. Elfáradtak a mestermű imádatában és a művészt akarták tisztelni. És így, kihívóan állottak az isteni képzet elé és kérdezték: Mond hát meg nekünk, honnan jössz? merre haladsz? ki alkotott és kinek a kedvéért? De az ég vonakodik a földnek e kérdésekre számot adni. És a válasz elmarad. Erre a kömives kiveti tudásvágyának mérő ónját... és fenekeften tengert talál. A szív vadul dörömbölt a megismerés útjának sorompóján és szabad kiutat követelt. De a sorompó nem nyílt meg. Felnézett a csillagokhoz, hol duzzadó igazságot vélt látni... de csak a villanást látta és nem a világosságot. Most tekintetét hátravetette, hogy a múlt fejtse meg a jelen talányát, De onnan a kelet komor Sphinxének zárt tekintete mered és Isis fátyla mögül leselkedik rá a halál. Így kóborol messzeségekben a megcsalt kömives és nem lel az otthonára. Ekkor szíve mélyéből így szól hozzá egy hang: *Megtévesztett ember, te elhagytad otthonodat és idegenben kutatsz. nyugalom után; Te hűtelen lettél az igazsághoz és üdvösségedet a hazugságnál keresed, megszöktél a forrástól és a pusztaságban áhítozod az enyhülést. Térj vissza gyorsan ismerd meg önmagadat, ember!*

A kömives hallotta bár szíve hangját, de a szózatnak nem engedelmescedett. A kíváncsiság bonckést adott a kömives kezébe és mihamar feldarabolva feküdt

a kőműveség a boncasztalon, de már csak holtan, mert a szellem elröppent belőle, mint holttetemből a lélek. A boncolás után a kőműves felfedezte a kőműveség ősforrását, de azt már csak elapadva találta meg, haladt az ősforrás folyása nyomában, de a folyam ágya ki volt száradva. És a boncoló, a gyilkos kőműves azt hiszi, hogy bűnbocsánatot nyert tettéért, mert áldozata felett halotti emlékbeszédet tartott!

Amikor — *ttvv.*-eim — hazugság az igazság ellen, erény az elvetemültség ellen harcol úgy nem marad minden vigasztól mentes szemlélő szive, mert ahol egyenlőtlen erők harcolnak, ott az egyiknek el kell bukni. És az ember érzi, hogy részvéte mely oldalra hajlik még akkor is, mikor az igaz bukik. De amikor az igazság harcol az igazság ellen, ha erény találkozik ellenséges erénnyel, honnan merítsük ez esetben a megnyugvásunkat? Ki részére óhajtsuk a győzelmet és ki merüljön alá? Vajjon az egyik öröme nem gyásza-e a másiknak?

Igy van ez a kőművesi világban. Rendszerek harcolnak rendszerekkel, páholyok páholyokkal, testvérek testvérekkel: mindegyik keresi az igazságot és mindegyik *egyedül* akarja azt megtalálni. A megtalált igazságot mindenki megakarja osztani mindenkivel, de mindenki *egyedül* akarja azt keresni.

Testvéreim — így fejezi be Börne ezen költői munkáját — mikor derül fel a nap, melyet minden kőműves egy szívvvel üdvözöl? mikor lesz az a délután, mely bennünket egyirányú közös munka kezdetéhez hív? és mikor szakad ránk azon éjjél, mikor az összes *ttvv.* kéz a kézben elszenderülnek? A világosság napja el fog jönni! Törpe lelkek harcba bocsátkozhatnak az igazság óriásaival, mi csak mosolygunk, biztosak vagyunk győzelmünkben, csak sajnos a győző sebei is fájdalmasak. És ezért kedves testvérek csepegtessünk enyhítő balzsamot az igazság sebeire! az igazságra, mely egykor mégis győzni fog!

Hallottátok *ttvv.*-nek a Börne szózatát, mely a reménykedésnek, a bizalomnak valóságos himnusza? Bizony félek e himnuszhoz keresetlen gondolatok egyszerű szavait fűzni, mert félek, hogy a Börnei templom bugó orgonájának harmoniáját dissonánsan zavarom meg, És még sem tudom megállani, hogy meg ne kérdezzem önmagamtól, önmagunktól, hát mi mentesek vagyunk-e minden hibától, hát mi makulátlanok vagyunk, hogy a hozzánk legközelebb álló *emberi* barátaink hibái époly elégedetlenséget idéznek fel bennünk, mint azoké, kik fölünk távolálló mezőkön vándorolják életük útját? Hát tudunk mi felhőkön és ködökön túl oly magasra emelkedni, hogy ne hallassék fel hozzánk rohanó hegyi patakok zugása, szelek süvitése, földi szenvedélyek sikolya, bűnök átkozódó jajszava és a megbánás zokogó zsolozsmája? Lehetünk-e elfogulatlan bírái másoknak, mielőtt önmagunkat megvizsgáltuk? Vagy még charitatív irányban se működünk? Mert hiszen a többször hallott kétkedést oly kijelentés előzte meg, hogy a egy jótékony egyesülés! Igen testvéreim, a kőműveség jótékonyági intézmény is és ha ennek ilyenfajta működésével nem vagyok megelégedve, úgy még nincs okotok kétkedni a hitben. Jobb kevés könnyet törölni, mint semennyit!

Hallottátok *TT.*: a Börne szózatát és most jogosan kérditek tőlem — bizonyára kérdezni fogjátok: — Ime! 120 évvel ezelőtt hasonló kételyek szállották meg a *TT.*: lelkét mint ma! Hát ez a kőművesi munka eredménye, hogy 120 év után, mi, a világ haladó céheinek legméltóbb reprezentánsai ott tartunk, mint céhbeli elődeink Börne *T.*: idejében?

Kérdésekre kérdéssel válaszolok és azt kérdem tőletek. Ugy gyakorolták a kőművesi erényeket 120 esztendőn keresztül. mint a hogyan azt Börne...-ünk megmunkálta, hogy miképpen *kellene* egy kőművesnek viselkedni és cselekedni?

Az én kérdéseimre nehezen fogtok elfogadható választ adni éppen azért, mert a kétkedők nem igazságosak önmagukkal szemben. Tegyetek fel 1000 kérdést, de tegyétek azokat hittel fel és jöjjetek közbénk hittel és reménységgel, mert a köm.óság szellemét e hit formájában *mi* nem adhatjuk meg nektek. Ezt vagy magatokkal hozzátok, vagy türelmesen várjatok, míg a nagy művészet a rövid életben az 1000 kérdés közül egynéhányra ad majd falán az idő méltó választ. Tudatos a mi cselekedetünk, hogy nem nézünk kihívóan a világitó napba, de még benneteket is meg akarunk attól óvni, hogy pusztá szemmel vágtassatok ismeretlen magasságokba. Nem pattogó és sebeket ejtő ostorral kell az emberiséget az előhaladás útjára hajszolni. hanem simogató kezekkel kell az emberiség régi sebeit gyógyítani! És mennyi régi seb vár arra, hogy azt *Ti* gyógyítsátok! A kétkedés pedig mindig új és önsebeket okozó ostorcsapás mely fájdalmat okoz. Az a könyv pedig, mely ennek a fájdalomnak nyomában fakad, nem okozza a látképességet, mellyel befelé nézünk. A tisztább látáshoz csak a boldogság könnye segít és ezen boldogságnak első kelléke a nyugalmas megállapodott lelkek önmegismerése.

„Elmélkedem e sok kérdés felett

És szinte látom, hogy a sok csillag helyett

Ti majdan egy csillagban lelítek

A keresett, rejtett, féltett kincseket.

Tagadás és ígéret szunnyad e kincsben,

Mint virágban gyümölcs, mint virág a gyümölcsben.

Kincs ez, mely vízből és vakító fényből áll

Benne van az élet és benne a halál. . . .

Talány, mit közületek mindenki kitalál:

Öszinte könnycsepp a szem szögletén,

Mint béke szívárvány az ég peremén.

(Th. Lessing Hannover)

Megjön még az idő, mikor majd megjelenik a *Ti* szemetek egyik sarkában az önmegismerés boldogságának, első könnycseppje. Amikor majd ezen a könnycseppen, mint valami tompító és színosztó prizma keresztül fogtok a nap fényébe tekinteni, úgy megszűnik majd a kétkedétek és boldog lelki megnyugvás csendesen elmélkedő örömet élvezitek *Ti* is, én kedves kétkedő kömives Testvéreim!

BELFÖLDI SZABADKÖMÜVESSÉG

Az Unio □ gyászáról adtunk számot lapunk két cikkében. Mezey Sándor dr. a □ negyven éves tagja, örökös tb. fm. -e, a Jánosrendi Szövetség felügyelője, a Testvériség szerkesztője, O. K. -be költözött. Mezey Sándor dr. a profán élet minden vonalán százszálékos szks. -sségéről tett tanubizonyosságot, az Unio □ négyévtizedes muljában mindenhol megtaláljuk a nevét, ahol az önzetlen munka, az emberi magatartás és testvéri érzés hangsúlyozottabban kívánta a ttvv. -összefogását, Mint szerkesztő mély kulturáról, magasrendű szellemi habitudéjével jelölte meg a mai romániai szks. -sség irodalmának utjait. Egyéniségét minden különösebb részletezés nélkül így foglalhatjuk össze: *tiszta ember volt.*

Az Unio □ munkaprogramja. Az Unio □ kulturbizottságának előkészítő gyűlésén részletes megvitatás után a következő szempontok szerint alakult meg a jövő évi program: A szks. - lelkiület állandó felszinen tartása, fejlesztése és ápolása. Mikor a szkség. - válságáról beszélünk, a szks. - szellem hanyatlásáról, elszikkadásáról van szó. S minthogy közmivesi elhivatottságunk és munkavállalásunk legsarkalatosabb tételéről van szó, a praktikus vonatkozású munkák háttérbe szorítását javasolták egyesek, hangsúlyozva az inasoktatások szükségességét. Mint hogy a páholyban kialakult egyéniségek vannak, jellemformálásra szó sem lehet, a ttvv. -nek módot kell nyújtani arra, hogy a munkában aktív részt vehessenek, azaz előléptetésük előtt részletes és őszinte vallomást tegyenek szks. -ves hifükről. A fm. - megnyitók és szónokmunkák mindig tartalmazzanak bizonyos októdo jelleget.

Másodsorban a tv. - érzés melegebbé tételének kérdése került megvitatás tárgyává. Felmerült a vakolások rendezésének problémája. Az igazi munkát, mint

a szász páholyokban, itt kellene végezni. Fontos volna gazdasági szempontból úgy intézni a dolgokat, hogy a vakolásokon minden tv. - megjelenhessen.

A jövő évi program lehangsúlyozottabb része a társadalmi összhang nagy szabadkőműves egyéniségeinek ismertetése lett. B. O. tv. - *Teleki László*, L. I. tv. - *Nagy Frigyes*, Sz. I. tv. - *Horn Ede* egyéniségéről tartanak előadást.

A praktikus vonatkozású munka sem fog hiányozni a jövő év programjáról. D. I. tv. - *Autarchia*, F. R. tv. - *Technocrácia*, dr. D. B. tv. - *A nemi felvilágosítás problémája*, L. R. tv. - *Tömegpszichológia és főmngpszichózis* című előadásokkal vállaltak munkát.

Sz. I. tv. - *Az erdélyi szks. -ség helyzete és feladatai* címmel egy páholyközi értekezleten fog a romániai szks. -sség legaktuálisabb kérdéseivel foglalkozni. Az Unio □ egyuttal megteszi a lépéseket is abban az ügyben, hogy a legközelebbi páholyközi értekezlet Kolozsváron rendeződjék.

Egy nagy román szks. - egyéniség ismertetésére román tv. -t fogunk felkérni s előadása meghallgatására közös munkát rendezünk.

A szks. -ség társadalmi problémájának megbeszélésére nővér munkát hívunk össze október harmadik szerdájára. A nővér munka szellemi megrendezését V. J. tv. - vállalta.

Testvéreink figyelmébe!

Bukarestbe utazó tt. figyelmét felhívjuk özv. dr. Róth-né nővérünk pensiójára, aki olcsó és jó ellátást biztosít a tt részére. Cim București III, Str. Al. Lahovary 33.

Elhelyezkedést keres váratlanul támasz nélkül maradt nővérünk, sokoldalú képzettséggel. Német és francia nyelvben perfekt, kitűnően zongorázik. Anyahelyettesnek, nevelőnek elmenne jobb családhoz. Érdeklődő leveleket „Özvegy” jellegével továbbít a szerkesztőség.

HIREK A NAGYVILÁGBÓL

Németország

Th. Lessing meggyilkolása. A németországi események miatt száműzetésbe ment *dr. Theodor Lessing* tv.-et mult hó végén meggyilkolták. A tragikus véget ért kiváló professzor és író a csehszlovákiai Marienbadban telepedett meg, ahol magániskolát szervezett tizennégy éven felüli leányok számára. Tervét a hirhedt politikai gyilkosság a megvalósulás előtt vágta ketté.

A Saarvidéken német nagypáholy alakult. A Testvériség legutóbbi számában hirt adtunk arról, hogy a Nemzeti Szocialista Pártvezetőség a nemzeti jelleggel újraalakult szk.-i szervezetet, a Nagy Frigyes-rendet feloszlatta. Azóta, az 1933 március 27—28-án kelt állami határozat

szerint megszüntetett Német Symbolikus Nagypáholy a Német Birodalom határain kívül a „Német Symbolikus Nagypáholy Száműzetésben“ címmel Saarbrückenben újra megalakult és működését megkezdte.

Csehszlovákia

Dr. Guhr h. nagym. ór.-i. kel.-be költözött. Dr. Guhr Mihály, a Szlovénországi Nagypáholy h. nagymestere, a tátraszéplaki szanatórium igazgató-főorvosa és társtulajdonosa, a híres besedov-kór specialista, aki a Késmárk kel.-én lévő „Zips unter der Tatra“ fb.-i tagja volt, 1933 aug. 23-án O.-i K.-be költözött. Halálával a szk.-ség egyik igen értékes és kiváló tv.-ét veszítette el.

BCU Cluj / Central University Library Cluj